

מי ששחט את בכור ומכר מבשרו ונודע שלא
הראה אותו לחכם, מה שהלוקחים אכלו אכלו
ויחזיר להם את הדמים³⁹¹. ומה שלא אכלו הבשר יקבר ויחזיר את הדמים,
משום שבכור תם אסור בהנאה. וכן השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא
טרפה מה שאכלו אכלו, ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר, והוא
יחזיר להם את הדמים. מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים, כיון
שלא גרם להם לעבור על איסור, ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא
יחזיר להם את השאר.

גמרא

בשר ונ' בכור וכו' יחזיר רשב"א א' תנו רבנן, המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר
ד' שהנ' קצה יח' שאי' קצה ינכה בכור, פירות ונמצא טבלים, יין ונמצא יין
נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים. רבי שמעון בן אלעזר
אומר, דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים, מפני משעה
שנודע להם הם לא נהנים ממה שאכלו. ושאינן הנפש קצה בהם, ינכה
להם את הדמים. ואלו הן דברים שהנפש קצה בהם: נבילות וטריפות
שקצים ורמשים. ואלו הן דברים שאינן הנפש קצה בהם: בכורות טבלים
ויין נסך³⁹².

שואלת הגמרא, מדוע לפי רבי שמעון בן
בכור כשמוכר מקום מום כר' יהודה אלעזר מנכה לו את מה שאכל, הרי יכול
לומר לו שיחזיר לו את כל הכסף, שכן גם אם הבשר היין והטבלים היו
בידו היו נאסרים? מבארת הגמרא, שהכהן מכר לישראל בשר ממקום
המום. והכהן יאמר לו שאם הוא היה בידו היה מראה אותו לחכם כמו
שהוא שחוט. כרבי יהודה שמתיר בכור ששחטו ואחר כך הראה את
מומו. וכן לגבי טבל, המוכר יאמר לקונה אם לא היית אוכל את הפירות

391 משום קנס מפני שהוא האכילם איסור. רש"י.

392 אע"ג שבמס' הוריות (דף יא.) א' שסתמו הוא אפיקורוס בין נסך כמו בנבילות מ"מ אינו נח' נפש קצה בו ועוד
שכאן מסיקים שמדובר על ידי תערובות. תוס'.

הייתי מתקן אותם, מפריש תרומות ומעשרות. ולגבי יין מדובר שעירב יין נסך עם יין כשר ומכרו לו. ויאמר לו אילו היית מחזיר לי אותו הייתי מוכר אותו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו. וכרבן שמעון בן גמליאל במה ששנינו במשנה שיין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה, ורבן שמעון בן גמליאל אומר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו.

הדרן עלך פרק 'כל פסולי המוקדשין' פרק ששי 'על אלו מומין'

משנה

על אלו מומין שוחטין את הבכור: נפגמה אזנו מן החסחוס, אבל לא העור. אבל לא מן האליה הרכה של האוזן מפני שהוא חוזר ומבריא. נסדקה אף על פי שלא חסרה. ניקבה מלא כרשינה, או שיבשה. איזהו 'יבשה'? כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם. רבי יוסי בן המשולם אומר, 'יבשה' שתהא נפרכת כשממשמים בה.

גמרא

הגמרא שואלת מדוע שוחטים את הבכור על שאר המומים, הרי בבכור כתוב: "וכי יִהְיֶה בוֹ מוֹם פֶּסֶח אוֹ עֹר?" עונה הגמרא, שהכתוב "כל מום קע" מרבה גם מומים אחרים. שואלת הגמרא, מדוע לא נאמר שהכתוב "וכי יִהְיֶה בוֹ מוֹם" הוא כלל, "פֶּסֶח אוֹ עֹר" הוא פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, פסח ועור ולא דבר אחר? אומרת הגמרא, שהכתוב "כל מום קע" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מומים שבגלוי ואינן חוזרים³⁹³. שואלת הגמרא, אולי נאמר מה הפרט מפורש מומים שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר, אף כל מומים שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר. ומדוע אם נפגמה אזנו של הבכור הוא מום, הרי האזן אינה בטילה משמיעה? עונה הגמרא, ש"כל מום קע" הוא ריבוי³⁹⁴.

393 כה"ג דרשו בפ"ק דקדושין (דף כד:): וא"ת מדוע כשנפלה שינו אינו מום כיון שנחשב מום שבגלוי ואינו חוזר. והרי לקמן (דף מד.) לא פסלו ניטלו שינוי באדם אלא משום מראית העין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומכאן שבבהמה כשר. וי"ל שבעבד הכ' גילה שיוצא בשינו ובדבר קל נחשב מום לצאת בו לחירות. תוס'.

394 המלה כל היא רבוי ולא דורשים בכלל ופרט וכלל. רש"י.

שואלת הגמרא אם כך, נשחוט גם את הבכור על מומים שבסתר. וקשה ממה ששנינו במשנה, חוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו והפנימיות שנעקרו, אבל לא אם נפגמו או נגממו³⁹⁵? עונה הגמרא, שמום אינו נקרא "מום קע" אלא אם הוא בגלוי.

לא שוחטים על בע"מ עובר מסברא ואיבעי"א שאל"כ למה כ' "פסח או עור" הבכור על מום עובר? אומרת הגמרא, שזה מסברא, אם לא פודים פסולי המוקדשים על מום עובר האם ישחטו עליו בחוץ את הבכור בלא פדיון³⁹⁶? שכן ששנינו בברייתא, נאמר: "וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַה' מְדַבֵּר בְּבִעְלֵי מוֹמִים שֶׁנִּפְדּוּ. וְאֵין לומר שאוסר בהמה טמאה, שכן לגביה נאמר: "וְאִם בְּבִהֶמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפָּךְ". אלא לומר שממעטים בהמה שיש בה מום עובר שאינה קריבה היום אלא למחר. או שנאמר, שאם שוחטים גם בעל מום עובר, מדוע התורה כתבה "פֶּסַח אוֹ עֹר", שמשמע ממנו שפודים רק בעלי מומים קבועים ולא בעלי מומים עוברים.

תנו רבנן, הסדק הוא כל שהוא. הפגימה היא בין בידי אדם בין בידי שמים. ואומרת הגמרא שאף הסדק הוא בין בידי שמים ובין בידי אדם. ושיעור פגימה הוא כדי שתתגורר בה ציפורן, אם הציפורן מתעכבת.

תנו רבנן, נקיבת האזן היא כמלא כרשינה, רבי יוסי ברבי יהודה אומר בכעדשה. יבשה שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם. רבי יוסי בן המשולם אומר כדי שתהיה נפרכת. ושנינו שדבריהם קרובין להיות שוים. ומבארת הגמרא, שאין הכוונה שדברי התנא קמא ורבי יוסי בן המשולם קרובים להיות שווים, שהרי יש הבדל גדול בין און שאינה מוציאה דם לאון שנפרכת ביד! אלא דבריהם של התנא קמא ורבי יוסי ברבי יהודה, שכרשינה אינה גדולה מעדשה אלא במעט.

395 היו יכולים להביא ממה שש' לקמן ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוטין הפנימיות שנפגמו ונגממו. שעדיף להביא מהדיוק של הרישא שמוכח שאע"ג שבחיצוניות הוא מום שבגלוי בפנימיות אינו מום. תוס'.

396 וי"ל ששעכשיו סוברים שאם לא היה כ' פסח ועור היינו מרבים מום עובר מכל מום רע והיינו או' שפסח ועור בא להוציא מק"ו ולא ממעטים מומים שבסתר ממום רע. תוס'.

שואלת הגמרא, האם רבי יוסי ברבי יהודה
 סובר שנקיבת האזן שנחשבת למום היא
 כעדשה ולא פחות. הרי שנינו על הכתוב ברציעה: "וְלִקְחָתָּ אֶת הַמֶּרְצֵעַ
 וְנִתְּתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֶתָ" אין לי אלא מרצע, מנין לרבות הסול, קיסם חד,
 והסירה, קוץ, והמחט, והמקדח, והמכתב, עט ברזל? תלמוד לומר
 "וְלִקְחָתָּ" כל דבר שנלקח ביד, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר
 מה מרצע של מתכת, אף כל של מתכת³⁹⁷. ושנינו בסיפא, אמר רבי
 יודן, 'ברבי' אדם גדול, היה דורש שאין רוצעים אלא במילת, באליה.
 וחכמים אומרים אין עבד עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום. ואם
 היו רוצעים במילת, עבד כהן אינו נעשה בעל מום שהרי הנקב באליה
 הרכה חוזר ומבריא? אלא רוצעים בגובה של אוזן, בסחוס הקשה שאינו
 מבריא. ושנינו כאן, שהעבד נעשה בעל מום על ידי הרציעה. יוצא אם
 כן, שלרבי יוסי ברבי יהודה נקב קטן מעדשה עושה אותו לבעל מום?
 ואמר רב חנא בר קטינא, מום הפוסל הבכור מלהקרב על גבי מזבח, הוא
 בנקב, ומום המתיר לשוחטו בחוץ הוא כעדשה³⁹⁸.

ר' שרביא אמר שכרשינה היא 'הינדא'.
 ר' הושעיא שאל את ר' הונא רבה האם
 רק נקב שגרעין כרשינה נכנס ויוצא הוא מום, או שגם נקב שגרעין
 כרשינה עומד בנקב בדוחק הוא מום. ואמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה
 שמעתי³⁹⁹. ותחילה מביאה הגמרא את כל העניין שם, ולבסוף מוכיחה
 לעניין משנתנו. שנינו במשנה באהלות, השדרה והגולגולת שחסרו.
 וכמה חסרון בשדרה ולא יהא מטמא באהל? בית שמאי אומרים שתי
 חוליות, ובית הלל אומרים חוליא אחת. ובגולגולת, ב"ש אומרים כמלא
 מקדח, וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות. ורב חסדא שאל בכמה
 הוא כדי שינטל מן החי? ורב תחליפא בר אבודימי אמר לו ששמואל
 אמר, שהוא כשניטל כסלע. רב ספרא אמר שהיא שמועה, ורב שמואל בר

שד' וגולגולת שחט' בש"א ב'
 חוליות ובה"א אחת

397 ובפ"ק דקדושין מפ' שרבי דורש כללי ופרטי ור' יוסי דריש ריבויי ומיעוטי. רש"י. ועיין בתוס'.
 398 כמו ששנינו אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה כו'. רש"י. ממה שפסלו בכהן משמע שהוא
 מום דאורייתא. ושמא אין שוחטין משום שאין ניכר יפה וגו' משום מומים שבסתר. או שכהן פסול משום שאינו
 שוה בזרעו של אהרן. או שהוא מום עובר הוא וצ' שלא יפסל אפילו לפי שעה משום שכ' ושב אל משפחתו ודרשו
 בקדושין למותר שבמשפחתו. תוס'.

399 בסיפא שאומרת מקדח וחיסומו שנינו, נקב שמקדח נכנס ויוצא בו. רש"י.

יהודה אמר שהיא ברייתא. וסימנך הוא תני רב שמואל בר יהודה, מצאנו מקומות רבים בש"ס שרב שמואל בר יהודה מדבר בלשון ברייתא.

בדברי ב"ש שנינו מקדח וחיסומו ורב חסדא אמר לרב תחליפא אם כן, שהשיעור שבית הלל אמרו הוא כסלע עשית את דברי

ב"ש וב"ה דבר אחד. שנינו במשנה במסכת כלים, מאור שלא נעשה בידי אדם, שנפל הכותל מאליו מעט בין בית לבית, שיעורו להביא טומאה מבית לבית כמלא אגרוף גדול, וזהו אגרופו של 'בן אבטיח'. ואמר רבי יוסי וישנו כראש גדול של אדם. נעשה בידי אדם כמלא מקדח גדול של לשכה, שהוא כפונדיון של האיטלקי, וכסלע גירונית. וישנו כמלא נקב של עול. ומכאן שמקדח הוא כסלע ומה ההבדל בין ב"ש ובין ב"ה? ורב תחליפא שתק. ורב חסדא אמר לו, שמא שנינו בדברי בית שמאי מקדח וחיסומו, לאחר שנעשה החור מצדדים את המקדח ומרחיבים את הנקב כדי שהמקדח יכנס ויצא בריוח?. ורב תחליפא אמר לו, אל תאמר שמא אלא ודאי שנינו מקדח וחיסומו. וניתן להסתמך על כך, כחזקיה בן עקש⁴⁰⁰. ומכאן יש לפרש שכשם שבמקדח השיעור שצריך שיכנס וייצא, כך בכרישה של משנתנו הכוונה שתהא ראויה להכנס ולצאת.

400 רש"י פירש שניתן להסתמך על כך כעדותו של חזקיה בן עקש כפי שהגמרא מביאה מיד, שלא היה תלמיד שחלק עליו. ותוס' פירשו שצריכים לטרוח ליישב הדבר ולא לדחותו ולהקשות, שברור שכך אמר שמואל. כפי שהיה צריך ליישב את דבריו של חזקיה בן עקש כדלקמן.